

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบฝั อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเพื่อประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ
4. ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลมาบฝั
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึง ความประสงค์ที่จะมีส่วนในการให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการ แก้ไขหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุข

ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนถูกกระทบจากสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทำให้เกิดสภาพการต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไข ปัญหาของตนเองให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้ปัญหาตามมา หลายด้านที่นับวันจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างตรงกับความต้องการของทุกคน

เพื่อที่จะให้ได้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมผู้ศึกษาจึงขอเสนอ แนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6 - 7) ความหมายและหลักการสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์ (2527, หน้า 145) การมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มจากการวางแผนโครงการ การเสียดุลกำลังแรงงาน วัสดุเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

สุจินต์ ดาววิระกุล (2527, หน้า 18) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสนใจเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อตนเองและมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนา ทั้งนี้ต้องมีใช่เป็นการกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2531, หน้า 18) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ซึ่งส่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าทำให้กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2538, หน้า 19 อ้างถึงใน สมศักดิ์ สวัสดิมงคล, 2549, หน้า 29) ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 20 อ้างถึงใน ชนิกา พันล้อย, 2550, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชนขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้น สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง

นิภากรณ์ เกียรติสุข (2539, หน้า 7) การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่ประชาชน หรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้พัฒนาปัญญา ความรู้ ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่อาศัยอยู่

อากรพันธุ์ จันทรสว่าง (2525, หน้า 86 อ้างถึงใน รามิล พัฒนมงคลเศรษฐ, 2545, หน้า 7) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอที่จะเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการกล่าวคือ จะต้องเป็นการเห็นต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะต้องเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราร่วมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ลือชัย ศรีเงินยวง และผาสุก อนกวนิช (อ้างถึงใน ธัชฤทธิ์ ปณารักษ์, 2540, หน้า 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องไม่หมายความว่าเพียงแต่การดึงประชาชนเข้าร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบเป้าหมายของงาน และกำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน” ดังที่ผ่านมา แต่จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่ค้นคิด ปัญหา วางแผน ปฏิบัติงาน ดูแล กำกับ ตลอดจนประเมินผลติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้อง หมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อคราวประชุม ณ องค์กรสหประชาชาติ ค.ศ. 1981 ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายที่ครอบคลุมได้เพราะความหมายการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม หากจะเข้าใจชัดแล้วการนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หนึ่ง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้สรุปประเด็นของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี้

- 2.1 การเอื้อให้เกิดความหมายพยายามพัฒนา

- 2.2 การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

- 2.3 การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผนและการดำเนินการโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรงและทรัพยากรเพื่อพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยให้ก่อเกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดแผกแตกต่างไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมและประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 11 อ้างถึงใน รามิต พัฒนมงคลเชษฐ, 2545, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มองค์กรเพื่อบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ธัชฤทธิ์ ปนารักษ์ (2540, หน้า 10) ได้ให้ความหมายว่า จำเป็นต้องแยกแยะให้ออกระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอก เมื่อพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น กลุ่มคนที่ต้องให้ความสำคัญสูงสุดคือ มวลชนพื้นฐานก็คือ ชาวบ้านนั่นเอง นอกจากนี้จะต้องพิจารณาว่ากระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นอย่างไรซึ่งได้เสนอให้พิจารณาในประเด็นต่อไปนี้ คือ

1. การริเริ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจาก ข้าราชการ หรือชาวบ้าน
2. การชักนำเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นความสมัครใจ หรือบีบบังคับ
3. โครงสร้างและช่องทางการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร
4. ระยะเวลา และขอบเขตของการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร เช่น ครั้งเดียว, เป็นครั้งเดียวหรือต่อเนื่อง

5. ได้มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนแค่ไหน โดยพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจหรือดำเนินงานนำไปสู่ผลที่หวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน

อรรถพล อุ่นอก (2538, หน้า 61 อ้างถึงใน ธัชฤทธิ์ ปนารักษ์, 2540, หน้า 13) ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ให้ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 138) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาว่า หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยให้โครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

อรณพ ตั้งณานุรักษ์ (2544, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ

มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำ และทำอย่างไร

มิติที่สอง มีการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2541 อ้างถึงใน อาดิษฐ์ อินทจักร, 2552, หน้า 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงว่า น่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ การกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6 - 7 อ้างถึงใน เมตตา แก้วอุดม, 2552, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ากระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในดังต่อไปนี้

ให้บุคคลตามวัตถุประสงค์และนโยบายพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุกในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปธาน สุวรรณมงคล (2526, หน้า 50 อ้างถึงใน อรรถพ ตั้งคณานุรักษ์, 2544, หน้า 18) กล่าวว่า ชุมชนควรมีขอบเขตในการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล

อานันท์ ปันยารชุน (2547, หน้า 147 อ้างถึงใน สิริ โสภิต ดาวเรือง, 2551, หน้า 47) ก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีส่วนช่วยการปลูกกระแสและผลักดันในแนวคิดเรื่องธรรมรัฐเป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ท่านให้ความเห็น ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มตั้งแต่การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นโยบาย เช่น การมีประชาธิปไตย ประชาธิปไตย การเข้าชื้อกันเสนอร่างกฎหมาย ในหมวดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ การเข้าชื้อกันเพื่อดำเนินการให้มีการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากมีพฤติกรรมร้ายผิดปกติหรือส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ให้อำนาจฝ่ายอื่นต่อรัฐธรรมนูญและต่อกฎหมายอื่น ๆ หรือแม้แต่การชุมนุมเดินขบวน เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมานี้คือการประกันว่าผู้อยู่ในตำแหน่งบริหารรวมทั้งข้าราชการ จะไม่ทำการละเมิดต่อการปกครองแบบธรรมรัฐ

รีดเดอร์ (Reeders, 1968 อ้างถึงใน จินดาบุษ จันทรางกูร, 2552, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ คือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใด ๆ ในชุมชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนทั้งเรื่องการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหาหรือพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเพื่อสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินชีวิตของชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2531, หน้า 183 - 186) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำดังกล่าว ในช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะ และเหมาะสม กับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ชัดว่าเชื่อถือไว้ใจได้

สรุปความหมายการมีส่วนร่วม จากแนวคิดข้างต้น ได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์และกระบวนการผสมผสานที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร โดยร่วมมือในการวางแผน แสดงความคิดเห็น พิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นของตน การตัดสินใจ การทำงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ โดยกระทำผ่านกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน อยุธ จาหาญ, 2544, หน้า 9) ได้เสนอว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงนั้น จะต้องประกอบด้วย ขบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผลและประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย
 2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและการบริหาร การใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร
 3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับกับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม
 4. การได้ประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้
- กรณีการ ฆมดี (2542, หน้า 13) ได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ คือ
1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
 2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution)
 3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)

4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Entrepreneurs)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

วรวุฒิ พลบุตร (2548, หน้า 7) ได้กำหนดกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วมโดยแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นในรูปของการเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
 3. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุม และตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม
- ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6 - 7) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จอห์น วุฒิกรรมรักษา (2526, หน้า 16 อ้างถึงใน อรรถพ ตั้งคณานุรักษ์, 2544, หน้า 18) จำนวนการเข้ามามีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้น คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นตอนดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 218 - 219 อ้างถึงใน อาดิษฐ์ อินทจักร, 2552, หน้า 12 - 13, ปาลกัสน์ วิชญสวัสดิ์, 2553, หน้า 17 - 21, พันจำเอกรุณ ภมร, 2547, หน้า 20) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ 3 มิติ (Dimensions) และ 2 บริบท (Contexts) คือ

มิติของการมีส่วนร่วม (Dimensions) ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What Participations are we Concerned with) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประเภทของการมีส่วนร่วม (Kind of Participation) โดยแยกได้เป็น 4 ด้านคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making) คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชนจนเกิดโครงการ ระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มต้นทำและการตัดสินใจดำเนินการ โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) เป็นขั้นตอนของการเริ่มต้นการมีส่วนร่วม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม กำหนดวิธีการเข้ามีส่วนร่วมและตัวบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในขั้นตอนของการตัดสินใจนี้ ถือได้ว่าเป็นการร่วมตัดสินใจ หรือการกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่จะดำเนินการในประเด็นนี้ ฮันเตอร์ (Hunter, 1988, pp. 5 - 6) อธิบายให้ชัดเจนว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรม/ โครงการต่าง ๆ เกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ

- ความสนใจและความห่วงใย กังวลร่วมกันในสภาพปัญหาที่เผชิญร่วมกันกลายเป็นความสนใจและกังวลใจของส่วนรวม
- ความเดือดร้อนและความไม่พอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนั้นผลักดันให้มุ่งสู่การรวมกลุ่ม วางแผนกระทำร่วมกัน

- การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา และต้องมีความเข้มข้นมากพอ ที่จะเกิดความรู้สึกกระทำการที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เดือดร้อน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยการร่วมแรงร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์และร่วมให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น รวมตลอดถึงการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ หรือร่วมในการบริหารงานหรือการประสานงานเป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits) หมายถึง ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา ทางด้านวัตถุ สังคม ของแต่ละบุคคล เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น หรือมีการกระจายโอกาสทางการศึกษามากขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Participation in Evaluation) เป็นการที่ประชาชนเข้าร่วมเพื่อการประเมินผลการดำเนินโครงการ โดยอาจดำเนินการผ่านกระบวนการทางการเมืองหรือสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Whose Participation are We Concerned With) ในส่วนนี้มีความหมายกว้างอีกคำหนึ่งคือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (Popular Participation) โดยแยกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ผู้อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local Residents or Local People)
2. ผู้นำท้องถิ่น (Local Leader)
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government Personal)
4. คนต่างชาติ (Foreign Personal)

ในมิติที่ 2 นี้ โคเฮน และฮัฟสอฟ กล่าวถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณาและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม การแบ่งกลุ่มในสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น ระยะเวลาที่อยู่ในสังคม ระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ

8. สถานภาพของการถือครองที่ดิน สถานภาพของการได้รับการจ้างงานและระยะทางของที่พักที่ตั้งโครงการความร่วมมือด้วย

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร (How is Participation Occurring with in The Project?) โดยแยกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับในการเข้าร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ

- แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
- แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด

2. ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมโดยผ่านองค์กรประชาชนหรือโดย พิจารณาเกี่ยวกับ

- รูปแบบขององค์กร
- การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม หรือขนาดของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ

- ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม
- ช่วงของกิจกรรม

4. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม หรือผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม เช่น เป็นการเสริมเพิ่มพลังของประชาชน หรือเป็นแค่เพียงการได้ติดต่อสัมพันธ์กับนักพัฒนาเท่านั้น พิจารณาเกี่ยวกับ

- การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
- ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

บริบทของการมีส่วนร่วม (Contexts) มี 2 บริบท

นอกจากการมีส่วนร่วมทั้ง 3 มิติ ดังที่กล่าวมาแล้ว โคเฮน และอัลฟอสฟ ยังได้กล่าวถึงบริบท (Context) ของการมีส่วนร่วมว่า คงไม่สามารถวัดการมีส่วนร่วมได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงความเป็นจริงในเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ห้อมล้อมการมีส่วนร่วมนั้นและยังได้กล่าวถึงบริบทนี้และแยกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม (Effects of Project Characteristics on Participation) ได้แก่

1.1 ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (Entry Effects) ได้แก่

- ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบางคน

- ทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มีที่ดินมาค้ำประกันการกู้เงิน

1.2 ผลกระทบของประโยชน์จากโครงการ (Benefit Effects) ได้แก่

- ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้ (Tangibility) เช่น โครงการชลประทานที่สามารถแจกจ่ายน้ำให้กับเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว จะดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่ประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ออกแบบอย่างดีจนมั่นใจได้ว่าจะสามารถแจกจ่ายน้ำให้ได้แม้ในปีที่แห้งแล้งแต่ต้องรอคอยนาน

- ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Probability) เช่น โครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดใหม่แต่มีความเสี่ยงสูง (ผลประโยชน์สูง) ย่อมจะประเมินผลได้ยากกว่าโครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชที่มีความเสี่ยงต่ำ (ผลประโยชน์ไม่สูงนัก)

- ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (Immediacy) เช่น โครงการอาหารที่ใช้วิธีการแจกอาหารเพิ่มขึ้น ย่อมจะประเมินได้ง่ายกว่าการแนะนำพืชชนิดใหม่ที่ให้คุณค่าทางอาหารมากกว่า (แต่ในปริมาณที่เท่าเดิม)

- การกระจายผลประโยชน์ (Distribution) เช่น การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ซึ่งประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่ายย่อมประเมินได้ง่ายกว่าการให้บริการที่เป็นสากลแต่ยากที่จะเข้าใช้บริการได้

1.3 ผลกระทบของการออกแบบ (Design Effects) ได้แก่

- การเชื่อมโยงโครงการ (Programmer Linkages) เช่น โครงการพัฒนาชนบทแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งมีหลายโครงการผสมผสานกัน ย่อมประเมินได้ยากกว่าโครงการที่มีกิจกรรมและวัตถุประสงค์เดียว

- ความยืดหยุ่นของโครงการ (Programmer Flexibility) เช่น โครงการก่อสร้างถนนจากฟาร์มไปสู่ตลาดที่ได้มีการเตรียมวางแผนไว้อย่างละเอียดและค่อนข้างแน่นอนตายตัวย่อมประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ยืดหยุ่นและต้องคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ความต้องการเกี่ยวกับประเภทของถนน สถานที่ที่จะก่อสร้าง รวมถึงวิธีการดำเนินการเพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในโครงการ อย่างไรก็ตาม โครงการที่มีความยืดหยุ่นมากก็ย่อมแสดงถึงการมีส่วนร่วมมากด้วยเช่นกัน

- ความสามารถในการเข้าถึงได้ง่ายในแง่บริหาร (Administrative Accessibility) ตัวอย่าง เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการปรับปรุงการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวมีผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจหลายฝ่าย ทั้งจากรัฐบาลกลางและท้องถิ่น การประเมินในเรื่องนี้ย่อม

ยากกว่าโครงการที่มีฝ่ายบริหารเข้ามาแทรกแซงน้อยกว่า หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ปริมาณการมีส่วนร่วมจะมากเหนืื่อน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการบริหารโครงการ

- ความครอบคลุมในแง่บริหาร (Administrative Coverage) ตัวอย่างเช่น กรณีที่มีคณะทำงาน (Staff) ไม่เพียงพอ ทำให้การให้บริการและการติดต่อกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมทำได้อย่างจำกัด หรือมีการติดต่ออย่างผิวเผิน การดำเนินงานเช่นนี้ ย่อมเป็นข้อขัดขวางต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (Talk Environment) ได้แก่

- ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological Factors): ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม
- ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors): ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้
- ปัจจัยด้านการเมือง (Political Factors): บรรยากาศทางการเมือง อุดมการณ์ อุดมคติทางการเมืองของประชาชน
- ปัจจัยด้านสังคม (Social Factors) หรือปัจจัยด้านบุคคล: คนเมือง คนชนบท กลุ่มอาชีพ ระดับความรู้ การมีบทบาทในฐานะต่างๆ ของสังคม
- ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural Factors): วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทศนคติความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่
- ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา (Historical Factors): ความเป็นมาของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ กำเนิดของชุมชน

จากกรอบในการพิจารณาการมีส่วนร่วมของ โกลเซน และอัฟฮอฟทั้ง 3 มิติ โดยสรุปคือ กิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้นทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทำ และอย่างไร นอกจากนี้ยังพิจารณาบริบทที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยคือ คุณลักษณะอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมนั่นเอง จึงนับได้ว่าแนวคิดของ โกลเซน และ อัฟฮอฟ จะวิเคราะห์การมีส่วนร่วมไว้อย่างมีระบบและครอบคลุมเป็นอย่างมากและจากแนวคิดดังกล่าวต่อมาได้ถูกนำเสนอเผยแพร่ในวารสารที่ชื่อ World Development เมื่อปี ค.ศ. 1980 สรุปว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยหลักการแล้วจะมีลักษณะที่เป็นการรวมกันเพื่อกิจกรรมหรือกิจการโดยมีเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ร่วมกัน กล่าวคือการทำที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบ หรือแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องในโครงการหรืองานบางอย่าง ทั้งในระดับของการแสดงความคิดเห็นพิจารณาการตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การประเมินผล การร่วมผลประโยชน์และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ร่วมกัน

บีล (Beal, 1956, p. 249 อ้างถึงใน พันจำเอก อรุณ ภมร, 2547, หน้า 23) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ความรู้และความเข้าใจในหลักการของงานที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

กู๊ดอินาฟ (Goodenough, 1966, p. 12 อ้างถึงใน พันจำเอกอรุณ ภมร, 2547, หน้า 23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นเมื่อพวกเขาเรียนรู้ถึงประโยชน์ที่พวกเขาได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกันหรือการได้รับความช่วยเหลือจากผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ ด้วย

แฮมพ์ตัน และเวบบอร์ (Hampton & Webber, 1975, pp. 14 - 15 อ้างถึงใน พันจำเอกอรุณ ภมร, 2547, หน้า 23) กล่าวว่า เงินเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม

วรุฒิ พลบุตร (2548, หน้า 11) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย

1. มีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการทำงาน
 2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
 3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือวางแผน หรือ โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัด และแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
 4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
 6. การลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
 8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไป
- ทั้งโดยเอกชนและรัฐให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาล

วรุฒิ พลบุตร (2548, หน้า 7) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่าบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมายบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง

4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลแต่ละกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรกระทำเช่นนั้น

7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ

8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11. สนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำเช่นนั้น

จากรูปแบบ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยหลักการแล้วมีองค์ประกอบ 4 ประการโดยยกแนวคิดของ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1981, pp. 218 - 219) มาประกอบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยมีบุคคล 4 ฝ่าย ที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว

3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม การแบ่งกลุ่มในสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น ระยะเวลาที่อยู่ในสังคม ระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. สถานภาพของการถือครองที่ดิน สถานภาพของการได้รับการจ้างงานและระยะทางของที่พักที่ตั้งโครงการความร่วมมือด้วย

เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในเรื่องเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงมาตรวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีลักษณะอย่างไรซึ่งสามารถพิจารณาได้จากทัศนะของนักวิชาการ ดังต่อไปนี้

คาสเปอร์สัน และบริทแบงก์ (Kasperson & Breitbank, 1974, pp. 3 - 4 อ้างถึงใน พันจำเอกอรุณ ภมร, 2547, หน้า 25) ได้เสนอมาตรวัดระดับการมีส่วนร่วมดังนี้

1. พิจารณาจากเนื้อหาของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้งและมีระยะเวลาของการกระทำที่ยาวนาน
2. พิจารณาจากคุณภาพของการเข้าร่วม โดยพิจารณาจากผลและผลกระทบของการกระทำ เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่น

ชาปิน (Chapin, 1977, p. 317 อ้างถึงใน พันจำเอกอรุณ ภมร, 2547, หน้า 25) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยได้กำหนดระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรของชุมชนไว้ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่าง ๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุมเสนอแนะต่าง ๆ ในที่ประชุมกิจกรรมของส่วนรวม
2. ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. เข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม โดยการสมัครเป็นสมาชิกหรือเป็นกรรมการของชุมชน
4. เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การยอมรับใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจสั่งการ

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

เมตตา แก้วอุดม (2552, หน้า 21) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการการปรึกษาหารือกับสาธารณชน ช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้เห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุดบ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทน วิธีการที่ได้เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา กระบวนการหรือโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ มักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้นสามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลามากกว่าที่จะต้องตัดสินใจได้ แต่ว่าเมื่อตัดสินใจแล้วและนำมาต่อการปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำ
3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งอาจจะมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ
4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้นและครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วเราก็มองต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ ไม่เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติ แต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจจะรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า “กรณีที่ย่ำแย่ที่สุด” บางครั้งเมื่อความขัดแย้งนำไปสู่ความขมขื่นและการเป็นปฏิปักษ์ มันจะยากยิ่งขึ้นในการที่จะแก้ปัญหานั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขาและความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษ มันไม่อาจที่จะลดหรือจำกัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณีได้

6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรม และการดำรงอยู่ของความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้งก็จะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจซึ่งโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน ซึ่งให้สาธารณชนมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้น ๆ

7. การคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนในขณะที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทำงานกับสาธารณชนในโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนจะค่อย ๆ เพิ่มความรู้สึกลึกซึ้งต่อความห่วงกังวลของสาธารณชน และต่อการที่ว่าสาธารณชนมองการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างไร บ่อยครั้งที่ทัศนคติเหล่านี้ได้นำมาพูดคุยกับภายใน เพื่อที่ว่าเจ้าหน้าที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่าง ๆ ถึงแม้ประเด็นนั้นอาจจะไม่ใหญ่โตมากนักที่จะต้องทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้นกว่าเดิมผู้มีส่วนร่วมไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่เขายังได้เรียนรู้ด้วยว่ากระบวนการตัดสินใจโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นของเขาควรจะเป็นอย่างไร และทำไมต้องตัดสินใจดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

จากการที่นักวิชาการได้ให้ความหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้น ผู้ทำการศึกษาจึงขอสรุปเป็นหลักการที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ 2 ประการ ดังนี้

1. ต้องมีลักษณะเป็นหุ้นส่วน (Partnership) คือ มีความรับผิดชอบ มีส่วนได้ส่วนเสีย กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ใช่มีเฉพาะความร่วมมือ (Participation) เท่านั้น

2. เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในสังคม หรือชุมชน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมที่รัฐบาลหรือองค์กรต่าง ๆ จัดให้มีขึ้นหรือแม้กระทั่งกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนนั้นร่วมกันคิดขึ้นมาเอง อันจะมีผลกระทบต่อตนเองและสังคม โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่การศึกษาเรียนรู้ปัญหา การคิดหาวิธีการแก้ปัญหา การตัดสินใจและการวางแผน การเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ การติดตามผลประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผิดชอบงานทั้งหมดอย่างครบวงจร และการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

ความหมายของการวางแผน

การวางแผน ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมขั้นแรกของการบริหารงาน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีที่ดีที่สุดโดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน ๆ ivo หลายท่านดังนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (ม.ป.ป., หน้า 149 - 151) กล่าวว่า การวางแผน (Planning) จะเกี่ยวข้องกับการกำหนด (การเลือก) ภารกิจ (Mission) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ตลอดจนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจ การเลือกระหว่างทางเลือกปฏิบัติในอนาคต ดังนั้น แผน (Plan) จะบอกเหตุผล (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้ การวางแผน (Planning) จะเป็นการสร้างสะพานเพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการจากผลของการวางแผนจะได้แผนออกมา แผนจึงเป็นเครื่องมือ (วิธีการ) เพื่อให้บรรลุจุดหมาย

การวางแผนเป็นขั้นแรกของขบวนการบริหาร เป็นกระบวนการในการพิจารณาลักษณะองค์การในอนาคต การเลือกและปฏิบัติการที่มีประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต

แผน หมายถึง ข้อความที่แสดงการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ซึ่งนำเสนอเพื่อช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แผน เป็นวิธีการ หรือการปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารตั้งใจที่จะใช้ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

สำนักงานพัฒนาเมือง (2534, หน้า 4) ให้ความหมายของการวางแผนพัฒนา (Development Planning) หมายถึง การกำหนดและตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะดำเนินงานอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด และใครเป็นผู้ดำเนินงานหรือรับผิดชอบ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน และการเมือง การบริหารทั้งนี้ โดยการนำปัญหา (Problem) ความต้องการ (Need) นโยบายหรือคำสั่ง (Policy or Directive) และศักยภาพ ((Potential) มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา สนองตอบต่อความต้องการของนโยบาย และพัฒนาศักยภาพแล้วจึงกำหนดออกมาในรูปของแผนงานและโครงการเพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขสภาพต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2536, หน้า 1 - 31) กล่าวว่า การวางแผนได้กลายเป็นหัวข้อการบริหารที่ได้รับความสนใจกันมากที่สุดในวงการนักบริหารมืออาชีพทั้งหลาย การวางแผนเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์การทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคต กระบวนการดังกล่าวจะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่เป็นชุดกิจกรรมต่อเนื่องกัน ซึ่งบางขั้นตอนอาจเป็นเรื่องที่ต้องทำทันทีเพื่อที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้

กระบวนการวางแผน

ส่วนประกอบที่สำคัญของกระบวนการวางแผนจะประกอบด้วย

1. การพิจารณากำหนดข้อสมมติอธิบายเกี่ยวกับอนาคต โดยพิจารณาจากปัจจัยอิทธิพลที่มาจากทั้งภายนอกและภายใน ประกอบกับการคาดการณ์แนวโน้มของเรื่องที่เกี่ยวข้องและที่จะกระทบต่อองค์กร
2. การพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว ซึ่งเป็นการระบุถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปขององค์กร
3. พัฒนากลยุทธ์ที่ดีที่สุด ที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้ โดยการใช้ประโยชน์จากปัจจัยภายนอกและภายในอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
4. จัดทำเป้าหมายระยะปานกลางที่ซึ่งมิได้มีการระบุถึงผลสำเร็จขององค์กรที่ประสงค์จะทำให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด
5. กำหนดแผนดำเนินงานต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องทำเพื่อจะสามารถแบ่งสรรทรัพยากรที่พอเพียง เพื่อสำหรับการทำงานที่บรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด
6. การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
7. ดำเนินการให้มีการสรุปผลและรวบรวมข้อมูลย้อนกลับ ทั้งนี้เพื่อสามารถนำผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วเปรียบเทียบกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้ตั้งแต่เริ่มแรก

กรมการปกครอง (2543, หน้า 1) การวางแผนเป็นเทคนิคของการมองล่วงหน้าอย่างเป็นระเบียบเป็นการพยากรณ์การปฏิบัติงานในอนาคตว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ทำเมื่อไร ทำที่ไหน เพื่อให้ทำงานสำเร็จตามความประสงค์เพื่อบรรเทาความเครียดในการใช้สมองให้น้อยลงในการปฏิบัติงาน แผนงานที่ดีย่อมเน้นถึงการป้องกันมิให้มีการล่าช้า มากกว่าการแก้ไขในภายหลังเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความยุ่งยาก หรืออุปสรรคที่จะพึงมี พร้อมทั้งกำหนดวิธีการแก้ไขไว้พร้อมเสร็จในการวางแผนงานจะต้องวางแผนแนวทางและวิธีปฏิบัติไว้ให้พร้อมตลอดการกำหนดว่าขั้นตอนใดบ้างที่จะบังเกิดผลตามต้องการและงานขั้นต่าง ๆ นี้จะใครควรปฏิบัติก่อนหลัง ส่วนมากการวางแผนงานที่ได้ผลดีนั้นเป็นแผนงานที่จะต้องสามารถดัดแปลงแก้ไขได้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ

กรมการปกครอง (2543, หน้า 2 - 3) องค์ประกอบของการวางแผนที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. การวางแผนเป็นกระบวนการ (Planning is The Process) หมายความว่า การวางแผนเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่ต้องการกระทำติดต่อกันไปเป็นระยะ ๆ โดยมีให้ขาดตอนหรือหยุดนิ่ง ทั้งนี้เพราะแผนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้คำว่ากระบวนการ (Process) ยังมีความหมายที่ลึกซึ้งถึงการผสมผสานกันอย่างได้สัดส่วนขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ของระบบซึ่งได้แก่ทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งพลังงานที่ช่วยให้

ทรัพยากรนำเข้ดังกล่าวจัดรูปความสัมพันธ์และเกิดปฏิกิริยาที่ทำให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

2. การเตรียมการ (of Preparing) หมายถึง การเตรียมข้อมูลบุคลากร ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการวางแผนและการปฏิบัติตามแผนและยิ่งกว่านั้นยังหมายถึงการเตรียมอำนาจ (Authority) ให้กับบุคคลและองค์การที่ทำหน้าที่ในการวางแผนเพื่อผลักดันให้แผนเป็นความจริงและหน่วยปฏิบัติรับเอาไปปฏิบัติได้

3. ชุด (a Set) คำว่า Set ในที่นี้หมายถึง ชุดของข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจทั้งนี้ เพราะการวางแผนไม่อาจตัดสินใจด้วยข้อมูลชั้นใดชั้นหนึ่งได้ แต่จะต้องอาศัยข้อมูลเป็นชุดเพื่อศึกษาให้ครบถ้วนทั้งส่วนที่เป็นผลได้และส่วนที่เสียไปเมื่อทำโครงการหรือแผนงานนั้น

4. การตัดสินใจเพื่อการกระทำ (of Decisions for Action) หมายความว่า การวางแผนจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติด้วย

5. ในอนาคต (in The Future) หมายความว่า การวางแผน เป็นการคาดการณ์และเครื่องมือในการคาดห้วงอนาคตที่แม่นยำจริง ๆ

6. เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Directed at Achieving Goals) หมายความว่า การวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน

7. โดยวิธีที่ดีที่สุด (by Optimal Means) หมายความว่า การวางแผนจะต้องมุ่งหาทางเลือกที่จะกระทำการให้แผนนั้นบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีที่ง่าย ใช้ทรัพยากรน้อยและเวลาสั้นที่สุด

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของการวางแผนว่า การวางแผนเป็นขั้นตอนแรกของการบริหารงาน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีที่ดีที่สุดและเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กร กำหนดภารกิจและกิจกรรม โดยการนำปัญหา ความต้องการ นโยบาย ระเบียบ คำสั่ง ศักยภาพขององค์กรและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ ตัดสินใจและวินิจฉัยทางเลือกในอนาคต เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหา สนองตอบความต้องการ และเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพขององค์กรได้

ประเภทของแผน

จอห์นสัน และคณะ (Johnson et al., 1967, pp. 31 - 33 อ้างถึงใน ปรีชา ศรีดี, 2545, หน้า 23) ได้แบ่งแผนออกเป็นกลุ่ม ๆ ไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งประสงค์และวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives)
2. แผนสำหรับการกระทำที่ทำเสร็จแล้วและยังใช้ทำอีกต่อไปเรื่อย ๆ (Plan for Repetitive Action)

3. แผนสำหรับปัญหาที่แตกต่างกัน (Plan for Non Repetitive Problems)

นิวแมน (Newnan, 1963, p. 56 อ้างถึงใน ปรีชา ศรีดี, 2545, หน้า 23) แบ่งแผนไว้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม ด้วยกันคือ

1. จุดมุ่งประสงค์และผลงาน
2. แผนใช้ครั้งเดียว (Single use Plan)
3. แผนถาวร (Standing Plan)

หุส (Huse 1979, pp. 166 - 167 อ้างถึงใน ปรีชา ศรีดี, 2545, หน้า 23)

1. พิจารณาทางด้านความครอบคลุมและความกว้าง
2. พิจารณาในเรื่องการใช้และการทำหน้าที่ของแผน
3. พิจารณาด้านเวลาหรือช่วงเวลาของแผน

คลีแลนด์ และวิลเลียม อาร์ คิง (Cleland & William, 1978, pp. 94 - 95 อ้างถึงใน ปรีชา ศรีดี, 2545, หน้า 23) ได้แบ่งแผนไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. นโยบาย
3. แนวปฏิบัติ
4. งบประมาณ
5. แผนโครงการ
6. แผนปฏิบัติตามหน้าที่

โทมัส (Thomas et al., 1978, pp. 131 - 132 อ้างถึงใน ปรีชา ศรีดี, 2545, หน้า 24) ได้จำแนกแผนออกเป็นรูปแบบโดยอาศัยมาตรการหลาย ๆ มาตรการ มากกว่าผู้อื่นที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ดังนี้

1. พิจารณาจากจุดมุ่งประสงค์ กลยุทธ์ และการดำเนินงาน ดังนั้นองค์การใดก็ตามย่อมจะต้องมีแผนอยู่ 3 แบบ คือ
 - 1.1 แผนจุดมุ่งประสงค์ หรือแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
 - 1.2 แผนกลยุทธ์
 - 1.3 แผนดำเนินงาน
2. พิจารณาจากหน้าที่งานขององค์การ โดยอาศัยโครงสร้างและลักษณะการบังคับบัญชาขององค์การจากระดับสูงไปหาระดับต่ำ ย่อมจะทำให้มองเห็นภาพของแผนหลักแล้วแบ่งออกเป็นแผนย่อยตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานได้ดังนี้

2.1 แผนหลัก (Master Plan) หมายถึง แผนระดับสูงสุดขององค์การมีลักษณะเป็นแผนกลยุทธ์ที่เชื่อมวัตถุประสงค์ขององค์การกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ และเชื่อมโยงระหว่างบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานด้านต่าง ๆ ภายในองค์การด้วย

2.2 แผนตามหน้าที่ (Function Plan) เป็นแผนของแต่ละหน่วยงานหรือส่วนงานด้านต่าง ๆ ขององค์การทั้งด้านสายงานปฏิบัติโดยตรงและสายงานช่วย

2.3 แผนงบประมาณ (Budget Plan) เป็นแผนทางด้านการเงินที่จะต้องใช้จ่ายในการบริหารและการปฏิบัติงานขององค์การทั้งหมด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มดังนี้

2.3.1 แผนงบประมาณการลงทุน (Capital Budget Plan)

2.3.2 แผนงบประมาณดำเนินการ (Operating Budget Plan)

2.3.3 แผนงบประมาณบุคลากร (Personnel Budget Plan)

2.4 แผนกิจกรรม (Activity Plan) แผนกระทำการหรือแผนปฏิบัติงานอันเป็นเรื่องของการกระทำจะมีการระบุถึงกิจกรรม จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการกระทำกิจกรรม มีวิธีการขั้นตอนตลอดจนกระบวนการทำงาน การใช้เทคนิคการควบคุมต่าง ๆ เช่น Cpm และ Pert

3. พิจารณาจากเวลาในการปฏิบัติตามแผน แบ่งได้เป็นสามระยะเหมือนกับนักวิชาการอื่นที่ได้กล่าวมาแล้วคือ

3.1 แผนระยะสั้น (Short Range Plan) เป็นแผนที่ใช้เวลาไม่ยาวนาน กิจกรรมมีไม่มากสามารถทำให้สำเร็จไปได้โดยเร็ว

3.2 แผนระยะปานกลาง (Intermediate Range Plan) แผนแบบนี้จะใช้เวลามากขึ้นเพราะงานมีลักษณะกว้างและมีกิจกรรมเพิ่มขึ้น

3.3 แผนระยะยาว (Long Range Plan) ได้แก่ แผนที่มีขอบเขตครอบคลุมมากมีกิจกรรมหลายด้านและหลายอย่างใช้ทรัพยากรมากขึ้น ต้องใช้เวลายาวนานจึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

แผนระยะยาวมักจะเป็นแผนระดับสูง ส่วนแผนระยะสั้นจะเป็นแผนระดับต่ำในแต่ละองค์การ ส่วนเวลาสั้นหรือยาวนานเพียงใดแก่ไหนนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คงขึ้นอยู่กับแต่ละองค์การและลักษณะของงานแต่ละอย่าง โดยทั่วไปแผนระยะสั้นจะอยู่ระหว่างไม่เกิน 2 ปี ระยะปานกลางไม่เกิน 5 ปี และแผนระยะยาวจะเริ่มตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

4. อาศัยอนาคตเป็นเครื่องพิจารณา ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

4.1 แผนที่มีความแน่นอน (Certainty) หมายถึง แผนที่กำหนดขึ้นมาโดยมีความแน่นอนมากกว่าจะทำได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมักเป็นแผนระดับต่ำ มีกิจกรรมไม่มาก และเป็นแผนระยะสั้นมีตัวเลขข้อมูลที่สมารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างไม่ผิดพลาด เป็นต้น

4.2 แผนที่มีความไม่แน่นอน (Uncertainty) ลักษณะต่าง ๆ ของแผนจะแตกต่างกันไปจากแผนที่มีความแน่นอนในด้านที่ยากขึ้น กล่าวคือ มีกิจกรรมมากขึ้น มีระยะเวลายาวขึ้นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการทำนายอนาคตมีไม่ครบถ้วนหรือหายาก และไม่ค่อยแน่ชัด

4.3 แผนที่มีความเสี่ยงมาก (Risk and Unanticipated Future) ลักษณะของแผนจะเพิ่มความยากซับซ้อน มีขอบเขต และกิจกรรมรวมทั้งเวลายาวนานขึ้น ข้อมูลเพื่อการทำนายอนาคตอาจแทบจะไม่มีและเชื่อถือไม่ได้ เป็นต้น

สรุป จากแนวความคิดในการแบ่งประเภทแผน สรุปได้ดังนี้

1. แบ่งโดยระดับของการวางแผนในองค์กร แบ่งกว้าง ๆ ได้ 2 ระดับ คือ
 - 1.1 ระดับสูงเรียกว่า กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์
 - 1.2 ระดับต่ำกว่าเรียกว่า กลวิธี
2. แบ่งโดยอาศัยเวลาในการดำเนินการตามแผน แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ
 - 2.1 แผนระยะยาว
 - 2.2 แผนระยะปานกลาง
 - 2.3 แผนระยะสั้น
3. แบ่งโดยอาศัยลักษณะยากง่ายในการคาดคะเนหรือการพยากรณ์อนาคตของแผน สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ
 - 3.1 แผนในลักษณะที่มีความแน่นอน
 - 3.2 แผนในลักษณะที่ไม่แน่นอน
 - 3.3 แผนในลักษณะที่มีความเสี่ยงหรือทำนายไม่ได้
4. แบ่งโดยอาศัยลักษณะของการกระทำ แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ
 - 4.1 แผนใช้ครั้งเดียว หรือแผนที่ไม่กระทำซ้ำอีก
 - 4.2 แผนถาวร หรือแผนกระทำซ้ำอีกได้ต่อไปเรื่อยๆ
5. แบ่งโดยอาศัยลักษณะงาน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ
 - 5.1 งานประจำ
 - 5.2 งานพัฒนา
6. แบ่งโดยอาศัยขั้นตอนของการวางแผน จำแนกได้เป็น 3 แบบ คือ
 - 6.1 แผนตามวัตถุประสงค์
 - 6.2 แผนปฏิบัติการ
 - 6.3 แผนการประเมินผล

การจัดทำแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2542 ได้บัญญัติให้มืองค์กรรับผิดชอบในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น ตลอดจนรายได้ของท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น และพระราชบัญญัติบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้รูปแบบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางโดยมีเพียงจะมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นแต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไปรวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วย และเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารและการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

การวางแผนถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวโดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตมีการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการที่กำหนดให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในช่วงเวลาที่กำหนด มีการควบคุมติดตาม วัดและประเมินผล โดยการบริหารจัดการตามแผน แผนงาน โครงการนั้นจะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใสและพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบทั้งโดยหน่วยงานของรัฐและประชาคม (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 1 - 2)

การวางแผน (Planning) เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการวางแผนพัฒนา โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนาสามปี โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการที่กำหนดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในช่วงเวลาที่กำหนด มีการควบคุมติดตาม วัดและประเมินผลโดยการบริหารจัดการตามแผน แผนงาน โครงการนั้น จะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใสและพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบได้ทั้งหน่วยงานของรัฐและประชาคม

ความสำคัญของการวางแผน (Significance of Planning)

1. เป็นการลดความไม่แน่นอนและปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งนี้ เพราะการวางแผนเป็นการจัดโอกาสทางด้านการจัดการให้ผู้วางแผนมีสายตากว้างไกล มอง เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัญหา ความต้องการ ของประชาชนในสังคมนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารลู่เป้าหมายขององค์กร ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องเตรียมตัวและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความผันผวนของสิ่งแวดล้อม อันได้แก่สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นต้น
2. เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ เข้ามาในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาของ การวางแผนยึดถือและยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลงไม่มีสิ่งใดอยู่อย่างนิรันดร์จึงทำให้มีการยอมรับ แนวความคิดเชิงระบบเข้ามาใช้ในองค์กรยุคปัจจุบัน
3. การดำเนินการขององค์การบรรลุถึงเป้าหมายที่ประสงค์ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็น งานที่ต้องกระทำเป็นจุดเริ่มแรกของทุกฝ่ายในองค์กร ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการดำเนินการ เป็นไปด้วยความมั่นคงและมีความเจริญเติบโต
4. เป็นการลดความสูญเปล่าของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อน เพราะการวางแผนทำให้มองเห็น ภาพรวมขององค์กรที่ชัดเจนและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบขององค์กรให้มี ความเหมาะสมกับลักษณะงานมากยิ่งขึ้น เป็นการจำแนกงานแต่ละแผนกไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน
5. ทำให้เกิดความแจ่มชัดในการดำเนินงานเนื่องจากการวางแผนเป็นการกระทำ โดยอาศัยทฤษฎีหลักการและงานวิจัยต่าง ๆ มาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ในอนาคตอย่างเหมาะสมกับสภาพองค์กรที่ดำเนินอยู่ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 3 - 4)

ประโยชน์ของการวางแผน (Advantages of Planning)

เพื่อให้มีการตัดสินใจกำหนดแนวทางการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรการบริหารของ ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด การวางแผนที่ดีย่อมส่งผลให้เกิด ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. บรรลุจุดมุ่งหมาย หมายความว่า การวางแผนทุกครั้งจะมีจุดหมายปลายทางเพื่อให้ องค์การบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงเป็นงานขั้นแรกของการวางแผน ถ้าจุดมุ่งหมายที่กำหนดมีความแจ่มชัด ก็จะช่วยให้การบริหารแผนมีทิศทางมุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมาย ที่กำหนดไว้ได้อย่างสะดวกและเกิดผลดี

2. ประหยัด การวางแผนเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาเพื่อคิดวิธีการให้องค์กรบรรลุถึงประสิทธิภาพเป็นการทำให้งานในฝ่ายต่างๆ ที่ทำซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่านับว่าเป็นการลดต้นทุนที่ดีก่อให้เกิดการประหยัดแก่องค์กร

3. ลดความไม่แน่นอน การวางแผนช่วยลดความไม่แน่นอนในอนาคตลงเพราะการวางแผนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการคาดเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การวางแผนที่มีประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการวิเคราะห์พื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นแล้วจึงทำการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต และหาแนวทางพิจารณาป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

4. เป็นเกณฑ์ในการควบคุม การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารได้กำหนดหน้าที่การควบคุมขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนและการควบคุมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการคู่กันอาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือถ้าไม่มีการวางแผนก็ไม่มีการควบคุม

5. ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ การวางแผนเป็นพื้นฐานด้านการตัดสินใจและเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ (นวัตกรรม) และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากขณะที่ฝ่ายจัดการมีการวางแผนกันนั้นจะเป็นการระดมสติปัญญาของคณะผู้ทำงานด้านการวางแผนทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ และความคิดสร้างสรรค์นำมาใช้ประโยชน์แก่องค์กรและยังเป็นการสร้างทัศนคติการมองอนาคตของคณะผู้บริหาร

6. พัฒนาแรงจูงใจ ระบบการวางแผนที่ดีจะเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้บริหารและยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนงานเพราะเขาจะอย่างชัดเจนว่าองค์กรคาดหวังอะไรจากเขาบ้าง นอกจากนั้นการวางแผนยังเป็นเครื่องมือฝึกและพัฒนาแรงจูงใจที่ดีสำหรับผู้บริหารในอนาคต

7. พัฒนาการแข่งขัน การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรมีการแข่งขันกันมากกว่าองค์กรที่ไม่มีการวางแผน หรือมีการวางแผนแต่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการวางแผนจะเกี่ยวข้องกับการขยายขอบข่ายการทำงาน เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดี การวางแผนได้สร้างความมั่นคงในใจเรื่องเอกภาพที่จะบรรลุจุดหมายขององค์กร ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่จัดวางไว้มุ่งไปที่จุดหมายเดียวกัน มีการจัดประสานงานในฝ่ายต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในงานแต่ละฝ่ายขององค์กร (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 4 - 5)

ลักษณะของแผนที่ดี (Requirement of a Good Plan) แผนที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. แผนควรมีลักษณะชี้เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างหรือกล่าวทั่ว ๆ ไป (It Should be Specific Rather Than General) การชี้เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจนและโอกาสที่

จะเกิดความเข้าใจผิดหรือนำไปใช้ผิด ๆ นั้นน้อยมาก ฉะนั้นการจัดทำแผนจะต้องมีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ต้องตีความกันในลักษณะต่าง ๆ และบางครั้ง การตีความนั้นอาจก่อให้เกิดการดำเนินการที่ผิดทิศทางไปก็เป็นได้

2. แผนควรจะจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่รู้ให้ชัดเจน (A Plan Should Distinguish Between The Known and The Unknown) ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต ฉะนั้นการจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้และสิ่งที่เห็นเด่นชัด จะทำให้ผู้ใช้แผนคำนึงถึงและพิจารณาสิ่งที่ยังไม่รู้ให้รอบคอบ

3. แผนควรจะมีการเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้ (A Plan Should Be Logical and Practical) ซึ่งเรื่องนี้เน้นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วางแผนจะต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์อย่างเป็นฐานในการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

4. แผนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ (The Plan Must Be Flexible and Capable of Being Modified) แผนที่น่าไปใช้จะต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดได้ทุกขณะ นอกจากนั้นการดำเนินการต่าง ๆ มักจะมีตัวแปรต่าง ๆ จำนวนมากที่มีผลกระทบต่อแผน ฉะนั้นแผนที่ดีจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป

5. แผนจะต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนกรที่เกี่ยวข้อง (The Plan Must Be Acceptable to The Persons Who Adopt It and to The Persons Who are Effected) ทั้งนี้เนื่องจากการยอมรับจะนำมาซึ่งความตั้งใจและความร่วมมือและความร่วมมือเป็นข้อดีในการนำแผนไปปฏิบัติ ถ้าแผนที่วางนั้นได้รับการยอมรับ จากผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมเป็นผลดีแก่การดำเนินงานขององค์กรเป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปว่าไม่มีองค์กรใดที่จะประสบความสำเร็จได้ โดยปราศจากการวางแผน ดังนั้นการวางแผนจึงเป็นภารกิจอันดับแรกที่มีความสำคัญของกระบวนการจัดการที่ดี (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 7 - 8)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 บัญญัติให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ

ตนเองแล้วยังมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดอีกด้วย

เนื่องจากแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลังและการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอิสระในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและการดำเนินการตามแผนความเป็นอิสระนั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงเป็นอิสระในฐานะเป็น “รัฐอิสระ” แต่เป็นการมอบอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะบางส่วนให้และยังต้องอยู่ในการกำกับดูแลหรือตรวจสอบโดยรัฐบาลและประชาคมอีกด้วย

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตระหนักว่า แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล แผนกระทรวง แผนกรม และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัดในระดับจังหวัด ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาอำเภอในระดับอำเภอ ซึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาระดับจังหวัดและอำเภอนั้น ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคมจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนาสามปีผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องตระหนักถึงขั้นตอนและกำหนดเวลาของการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนาของทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอด้วย (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 11 - 13)

ประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคตโดยสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด อำเภอและแผนชุมชน

2. แผนพัฒนาสามปี หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียด แผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผน ก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาสามปีจะมีความเชื่อมโยงกับการจัดทำงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำงบประมาณในระบบมุ่งเน้นผลงาน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 13)

วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกันระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและการจัดทำงบประมาณประจำปี
2. เพื่อแสดงแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีที่มีความสอดคล้องและสามารถสนองตอบต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นการเตรียมโครงการพัฒนาต่างๆ ให้อยู่ในลักษณะที่พร้อมจะบรรจุในเอกสารงบประมาณประจำปี และนำไปปฏิบัติได้ทันทีเมื่อได้รับงบประมาณ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 65)

ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ขั้นตอนในการแปลงแผนยุทธศาสตร์นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปดำเนินการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมจัดทำแผน

1. โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ (สำนักงานปลัดฯ) จัดทำโครงการจัดทำแผนสามปีเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ ความจำเป็นและภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไป
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบแจ้งโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น, คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หน่วยงานภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

1. ในขั้นตอนนี้ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา จะสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด/อำเภอ เสนอแนะนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น
2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จัดการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพิจารณาโดยในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในครั้งแรก ให้เวทีการประชุมร่วมกันดังกล่าว คัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา และแนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อเป็นกรอบ สำหรับการจัดทำโครงการ/ กิจกรรมในแผนพัฒนาสามปีต่อไป

เมื่อได้แนวทางการพัฒนาแล้ว เวทีการประชุมร่วมกันพิจารณาว่าจะมีโครงการ/ กิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแนวทางการพัฒนาที่คัดเลือกมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์แล้ว ก็จะต้องถึงขั้นตอนในการแปลงสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนสามปี ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนจัดทำเป็นแนวทางเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปดำเนินการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมจัดทำแผน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรก โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ (สำนักงานปลัดฯ) จัดทำโครงการจัดทำแผนสามปี เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ ความจำเป็นและภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไป ให้ผู้บริหารท้องถิ่นทราบ และแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบด้วย เช่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น, คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาคมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาสรุปยุทธศาสตร์และแนวทางพัฒนาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นประชุมร่วมกับประชาคมส่วนราชการ เพื่อคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทาง เพื่อเป็นกรอบสำหรับการจัดทำโครงการ/กิจกรรมในแผนพัฒนาสามปี

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดเก็บข้อมูล คณะสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็น เช่น ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่จัดเก็บได้ไปวิเคราะห์ SWOT จุดอ่อน, จุดแข็ง, โอกาสและอุปสรรค การวิเคราะห์การดำเนินการในแผนพัฒนาที่ผ่านมา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา

หลังจากได้แนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีแล้ว ให้ที่ประชุมพิจารณาวัตถุประสงค์ของแต่ละแนวทางพัฒนา กำหนดโครงการ/กิจกรรมที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางพัฒนาแต่ละด้าน

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายละเอียดโครงการ/ กิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน พิจารณาคัดเลือกโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนา มาจัดทำรายละเอียดโครงการ/ กิจกรรม ในด้านเป้าหมาย ผลผลิต ผลลัพธ์ งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบและตัวชี้วัดความสำเร็จ เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี

คณะกรรมการสนับสนุนจัดทำแผนพัฒนา จัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี ตามโครงการ ประกอบ จัดทำเวทีประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแล้วเสนอให้คณะกรรมการพัฒนา อบต. พิจารณา

ขั้นตอนที่ 7 การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปี เสนอผู้บริหารท้องถิ่นผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีต่อปีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ความเห็นชอบและผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติ ประกาศใช้และนำไปปฏิบัติต่อไป (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2547, หน้า 37 - 73)

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

คำว่า ความรู้ (Knowledge) นั้น ในทัศนะของ ฮอสเปอร์ (Hosper อ้างถึงใน มาโนช เวชพันธ์, 2532, หน้า 15 - 16) นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึก ได้มองเห็น ได้ยิน หรือได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไข ปัญหาและมาตรฐานเป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนหรือใช้ความสามารถของสมองมากนักด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในทางจิตวิทยาและเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทางสมองมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่น การบรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมาย

จากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้

ความรู้ภายใต้บริบทเฉพาะ (Situating Knowledge) (ออนไลน์, 2554) คือ ความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจงไปที่บางบริบท บางสถานการณ์ ให้ลองจินตนาการถึงเห็ดสองพันธุ์ที่ขึ้นอยู่คนละฝากของภูเขา พันธุ์หนึ่งสามารถรับประทานได้ อีกพันธุ์เป็นเห็ดที่มีพิษ เมื่อข้ามขอบเขตนั้นไปอีกฝั่งหนึ่ง การใช้ความรู้ที่ขึ้นกับขอบเขตทางนิเวศเดิม อาจทำให้อุดตาย หรือไม่ก็เกิดอันตรายจากพิษได้

กระบวนการสร้างความรู้บางอย่างเช่น การลองผิดลองถูก หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ มักก่อให้เกิดความรู้ที่อยู่ภายใต้บริบทเฉพาะ ประโยชน์หนึ่งของกระบวนการวิทยาศาสตร์คือทฤษฎีที่ได้จากระเบียบวิธีนี้ มักจะอิงกับบริบทเฉพาะน้อยกว่าวิธีอื่น ๆ

ความรู้ภายใต้บริบทเฉพาะมักแฝงอยู่ในภาษา วัฒนธรรม หรือประเพณี นักวิทยาศาสตร์มักใช้การวิจารณ์ทางวัฒนธรรม กล่าวว่าการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมเดียวทำให้ความรู้ท้องถิ่นบางอย่างถูกทำลายลง

บางแง่มุมของความรู้ก่อให้เกิดลักษณะทางสังคม ตัวอย่างเช่น ความรู้นั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางสังคม สังคมวิทยาความรู้ศึกษากระบวนการที่สังคมและความรู้มีการกระทำกัน ทั้งปัจเจกและสังคมต่าง ๆ ได้รับความรู้ผ่านทางประสบการณ์ การสังเกต และการอุปนัย การที่ความรู้นี้แพร่กระจายถูกศึกษาในการแพร่กระจาย ทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรมศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้คนตระหนัก ทดลอง และนำแนวคิดและเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ ซึ่งสามารถช่วยอธิบายพัฒนาการของความรู้ได้

ความรู้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการจัดสรรระบบความคิดและความเข้าใจของมนุษย์ ซึ่งผู้ศึกษาจะขอนำเสนอตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีความรู้

1. ลักษณะของความรู้

ทฤษฎีความรู้ ถือว่ามีความเป็นสากล คือ ปราศจากข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่และอัตวิสัยที่แตกต่างกันของมนุษย์ เป้าหมายของทฤษฎีความรู้ คือ การค้นหาความรู้ที่เป็นสิ่งสากล ฉะนั้นความรู้จึงเป็นสิ่งที่คนแม้จะอยู่ต่างท้องที่และต่างเวลากัน ก็มีลักษณะของปรากฏการณ์หนึ่งได้เหมือนกัน ความรู้จะต้องเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง ยิ่งกว่าเป็นเพียงการรับรู้ หรือความเชื่อของแต่ละคน หรือความเคยชินของแต่ละคน หากแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องว่าเป็นจริง ฉะนั้นองค์ความรู้จึงไม่เป็นเพียงข้อเท็จจริงที่มนุษย์รับรู้ได้เท่านั้น แต่องค์ความรู้ (Body of Knowledge) จะประกอบขึ้นด้วยความคิด หรือข้อความที่จะบ่งบอกคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งว่า สิ่งนั้นคืออะไร

หรือมีลักษณะอย่างไร โดยที่แนวคิดนั้นได้รับการพิสูจน์โดยวิธีการที่เชื่อถือได้อย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง ดังนั้นองค์ความรู้จึงเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง การยืนยันความถูกต้องเสมอแนวคิดที่ได้รับการยืนยันความถูกต้องจะยังคงอยู่เป็นองค์ความรู้ต่อไปหรือเป็นความรู้ที่เชื่อถือได้มากหรือน้อยตามความหนักแน่นของหลักฐานที่สนับสนุนแนวคิดนั้น ส่วนแนวคิดที่ขาดหลักฐานยืนยันความถูกต้องก็จะถูกทำลายไปโดยปริยาย (เมตตา แก้วอุดม, 2552, หน้า 28)

ความรู้ตามลักษณะมี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์
2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถ ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึก

ความรู้ตามโครงสร้างมีอยู่ 2 ระดับ คือ

1. โครงสร้างส่วนบนของความรู้ ได้แก่ Idea ปรัชญา หลักการ อุดมการณ์
2. โครงสร้างส่วนล่างของความรู้ ได้แก่ ภาวปฏิบัติการณ์ของความรู้ ได้แก่ องค์ความรู้ที่แสดงในรูปของ ข้อเขียน สัญญา การแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศิลปะ การเดินทาง การเมือง โครงสร้างส่วนล่างของความรู้มีโครงสร้างระดับลึกคือ ความหมาย (Significant)

ความรู้และอำนาจ (ออนไลน์, 2554) เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะถูกผลิต และ เคลือบไว้ภายใต้รูปแบบ 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบที่แสดงออกถึงความรุนแรง ได้แก่ ความรู้ทางด้านการปราบปราม การทหาร การควบคุมนักโทษ อาชญาวิทยา การสงคราม จิตเวชศาสตร์
2. รูปแบบที่แสดงออกถึงความไม่รุนแรง แต่แฝงไว้ด้วยความรุนแรง ได้แก่ ความรู้ทางด้านสื่อสารมวลชน การโฆษณา การตลาด ทฤษฎีบริหารธุรกิจ ทฤษฎีทางการเมือง ความรู้ทางการศึกษา การพัฒนาและทุกสิ่ง ที่ใช้การครอบงำความคิด ผ่านปฏิบัติการทางการสร้างความรู้ เพื่อ กีดกัน/ เบียดขับ/ ควบคุมมนุษย์

2. ที่มาของความรู้

ความรู้เป็นสิ่งสากล กระบวนการค้นหาความรู้ก็เป็นกระบวนการสากลที่มนุษย์แต่ละคนสามารถแสวงหาความรู้ได้ โดยทั่วไปมนุษย์เราสามารถรู้ได้จาก (เมตตา แก้วอุดม, 2552, หน้า 29)

การใช้ประสบการณ์จริง ซึ่งความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง (Sense Experience) คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้ประสบมาโดยผ่านประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง เช่น หู ตา จมูก ลิ้น กาย และรับรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นเช่นนั้นจริง ซึ่งนักวิชาการกลุ่มประจักษ์นิยม

(Empiricism) เชื่อว่าความรู้ที่ได้มาจากการสังเกตที่ได้จากประสาทสัมผัสเป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่เชื่อถือได้มากที่สุด

จากการใช้เหตุผล (Reason) การใช้เหตุผลนั้นเป็นอีกทางหนึ่งแห่งการได้มา ซึ่งความรู้ทางปรัชญา เรียกการยึดถือการใช้เหตุผลว่าเป็นแหล่งที่มาสำคัญของความรู้ของมนุษยชาติว่าเหตุผลนิยม (Rationalism) ในกระบวนการใช้เหตุผลเพื่อสรุปนั้นมีวิธีการที่สำคัญอยู่ 2 วิธี

1. การใช้เหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) เป็นการสรุปจากประโยคอ้าง (Premise) ถ้าประโยคอ้างเป็นจริง ข้อสรุปจะเป็นจริงไปด้วย

2. การใช้เหตุผลแบบอุปนัย (Inductive Reasoning) เป็นการสรุปโดยอาศัยประโยคอ้าง (Premise) ถ้าประโยคอ้างเป็นจริง ข้อสรุปนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นจริงจากผู้บอก การอ้างจากผู้รู้ นั้นแท้จริงแล้วผู้รู้ย่อมได้ความรู้มาจากทางใดทางหนึ่ง เช่น จากประสบการณ์จริง หรือจากการใช้เหตุผล หรือจากการหยั่งรู้ความรู้ที่ได้จากผู้รู้สามารถสืบต่อที่มาของความรู้ที่มีผู้รู้ได้มาอีกทอดหนึ่ง ความเที่ยงตรงของความรู้ประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับ “ผู้รู้” ที่อ้างมาเนื่องจากผู้รู้จะผิดได้ตั้งนั้น ก่อนยอมรับความรู้ประเภทนี้ ควรพิจารณาดังนี้

1. แน่ใจว่าผู้รู้เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นจริง
2. ถ้าผู้รู้ให้ความเห็นขัดแย้งกัน ควรเสาะหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ
3. ยอมรับความรู้นั้น ต่อเมื่อเรารู้ว่าเราทดสอบความรู้นั้นได้อย่างไร ถ้ามีเวลากำลังงาน และสมรรถภาพเพียงพอ

จากการหยั่งรู้ (Intuition) คือ ความรู้หรือความเห็นแจ้งที่เกิดขึ้นมาโดยสภาวะที่เหมาะสมพอดี การหยั่งรู้บางครั้งก็ไม่เหมาะสมที่จะนับเข้าว่าเป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการตัดสินใจรวดเร็วและมีพื้นฐานอยู่กับประสบการณ์หรือกระบวนการใช้เหตุผล ความรู้ที่ได้มาจากการหยั่งรู้เชื่อถือได้น้อย และยากต่อการทดสอบว่าจริงหรือไม่ในการลดความผิดพลาดของความรู้ประเภทนี้ ควรพิจารณาดังนี้

1. พิจารณาให้แน่ใจว่าความรู้ที่เกิดขึ้นมาจากการหยั่งรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริง การใช้เหตุผลหรือจากผู้รู้
2. ยอมรับการเอาการหยั่งรู้ของบุคคลอื่นมาร่วมพิจารณา ถ้าความรู้ที่ขัดแย้งกับคนใดคนหนึ่ง อาจผิดหรือผิดทั้งหมด ไม่มีเกณฑ์ใด ๆ ที่จะมาตัดสินถึงความผิดถูกของความรู้ประเภทนี้ได้
3. การหยั่งรู้มักจะบอกว่าสิ่งนั้นคืออะไร แต่ไม่สามารถบอกได้ว่า รู้ได้อย่างไรจึงพึงระมัดระวังว่าสิ่งที่รู้นั้นอาจไม่เป็นจริงได้

บลูม และคณะ (Bloom et al., 1956 อ้างถึงใน บรรเจิด อนุเวช, 2543, หน้า 10 - 11)
ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด
ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา
พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1.1 ความรู้ (Knowledge) ความจำ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึก
ได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน
ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความสามารถในการเก็บ
รักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกถึงนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบดั่งเทพ
บันทึกละเอียด หรือวิดิทัศน์ ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่าง ๆ ได้สามารถเปิดฟัง หรือ
ดูภาพเหล่านั้นได้ เมื่อต้องการ

1.2 ความเข้าใจ หรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถใน
การจับใจความสำคัญของสื่อและสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน
ขยายความ หรือการกระทำอื่น ๆ เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำให้
กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมายและ
ความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 การนำความรู้ไปปรับใช้ (Application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้
ประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจึง
จะสามารถนำไปใช้ได้เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิด
รวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้นโดย
การใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถ
ในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจและ
การนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์
กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อที่ว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถ
เข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง สามารถคิด หรือแยกแยะ
เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้และมองเห็นความสัมพันธ์ของ
ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานขึ้นใหม่ หรืออาจจะเกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือแนวคิดใหม่ การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

1.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด การตัดสิน ตีราคา หรือ สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง ออกมาในรูปของคุณธรรมโดยมีการกำหนดเกณฑ์ (Criteria) ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้ เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (Characteristics of Cognitive Domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

2. จิตพิสัย (Affective Domain) (พฤติกรรมด้านจิตใจ)

ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรม ด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลาจะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

2.1 การรับรู้เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งร่ำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

2.2 การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอมและพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

2.3 การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

2.4 การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้น โดยอาศัย ความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่

โดยยกเลิกคำนิยามเก่า

2.5 บุคลิกภาพ การนำคำนิยามที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัวให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องจึงมพฤติกรรมด้านนี้จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นคำนิยาม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็ความคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวช่วยอย่างไรรัน ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท)

พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ขั้น ดังนี้

3.1 การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.2 กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3.3 การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.4 การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่จะเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.5 การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

3. ความหมายของความรู้

ความรู้ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้าง ผลิต ความคิด ความเชื่อ ความจริง ความหมาย โดยใช้ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตรรกะ แสดงผ่านภาษา เครื่องหมาย และสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้าง ผู้ผลิตจะให้ความหมาย

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2534, หน้า 168 อ้างถึงใน บรรเจิด อนุเวช, 2543, หน้า 10 - 11) ได้ให้ความหมายของความรู้ความเข้าใจดังนี้

ความรู้ (Knowledge) เป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการที่จะจดจำ การนึกได้ มองเห็นได้ หรือได้ยิน ได้ฟัง โดยที่ความรู้ในขั้นนี้ จะประกอบไปด้วยคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีแก้ปัญหา ซึ่งกล่าวได้ว่า ความรู้นี้เป็นเรื่องของการจำได้ หรือระลึกได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้สมองมากนัก

ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมในขั้นที่ต่อจากการรู้ เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความสามารถทางสมองและทักษะที่สูงขึ้น จนถึงระดับของ “การสื่อความหมาย” อาจทำได้ทั้งการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษาหรือการใช้สัญลักษณ์ มักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ แล้ว โดยการฟัง เห็น อ่าน หรือเขียนก็ได้

บลูม และคณะ (Bloom et al., 1965 อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์, 2542, หน้า 26 - 28) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระบวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1965 บลูม และคณะ กล่าวถึงการจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ บลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยในแต่ละด้านจะมีการจำแนกระดับความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน นอกจากนี้ยังนำเสนอระดับความสามารถที่มีการปรับปรุงใหม่ตามแนวคิดของ แอนดอร์สัน และเครทวอลท์ (Anderson & Krathwohl, 2001, pp. 4 - 5) เป็นการจำ (Remembering) การเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การประเมินผล (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ด้านจิตพิสัย จำแนกเป็น การรับรู้, การตอบสนอง, การสร้างค่านิยม, การจัดระบบ และการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม ด้านทักษะพิสัย จำแนกเป็นทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย, ทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะสองส่วน หรือมากกว่าพร้อม ๆ กัน, ทักษะการสื่อสารโดยใช้ท่าทางและทักษะการแสดงพฤติกรรมทางการพูด

ทฤษฎีการเรียนรู้คืออะไร

การเรียนรู้ (Learning) คือ กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ (Klein, 1991, p. 2) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิกิริยาสะท้อน (Kimble & Gregory, 1963, p. 256) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนอง

ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Bower & Hilgard, 1981, pp. 233 - 248) การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา (Cronbach) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ (Pressey, Robinson & Horrock, 1959, p. 320)

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ยั่งยืนถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือพิษยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain)

หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคติ ค่านิยม (Affective Domain)

หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกลึกซึ้ง ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้วได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

การวัดความรู้

การวัดความรู้เป็นการวัดสมรรถภาพสมองด้านการระลึกออกของความจำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์หรือเคยรู้ เคยเห็น และที่ทำมาก่อนแล้วทั้งสิ้น ซึ่งผู้ที่ทำการวัดสามารถสร้างเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นคำถามได้ ลักษณะคำถามอาจจะแตกต่างกันไปตามชนิดของความรู้ หรือความจำ แต่ก็จะมีลักษณะที่ร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง คือ เป็นคำถามที่ให้ระลึกถึงเรื่องราว และประสบการณ์ที่ผ่านมา ที่จำได้ไว้ก่อนแล้วไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำศัพท์ นิยาม ทฤษฎี ระเบียบ แผนแบบ หรือหลักการต่าง ๆ การวัดความรู้มีดังนี้

1. การวัดความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และนิยาม คือ การวัดว่า “คำ” หรือ “กลุ่มคำ” หรือความหมายหรือคำแปลของเครื่องหมาย รูปภาพ ตัวย่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น คืออะไรมีความหมายทั่วไปหรือความหมายเฉพาะว่าอย่างไร มีคุณสมบัติอะไร

2. การวัดความรู้เกี่ยวกับกฎและความจริง คือ การวัดว่า สูตร กฎเกณฑ์ ความจริง ข้อเท็จจริง เรื่องราวใจความหรือเนื้อหาความสำคัญ ๆ ได้มีการพิสูจน์หรือยอมรับแล้วเป็นอย่างไร
- เครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในที่นี้จะกล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมกันมาก คือ แบบทดสอบ (Test) ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปเร้าผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน ทำทาง ฯลฯ เพื่อให้สามารถสังเกตเห็น หรือสามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับหรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น รูปแบบของข้อสอบหรือแบบทดสอบมี 3 ลักษณะ ดังนี้
 1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการสอบโดยการให้การตอบโต้ด้วยวาจาหรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งเรียกว่า “การสัมภาษณ์” (Interview)
 2. ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ
 - 2.1 แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบายเรื่อง บรรยายเรื่องราวประพันธ์ หรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวเกี่ยวกับความรู้นั้น
 - 2.2 แบบจำกัดความ เป็นข้อสอบที่ผู้ตอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่าง ๆ มี 4 แบบ คือ แบบถูกผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ
 3. ข้อสอบภาคปฏิบัติเป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบตอบสนองออกมาด้วยคำพูด หรือการเขียนเครื่องหมายใด แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง มักเป็นข้อสอบในเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ปฏิบัติจริง
 4. การวัดความรู้ในวิธีดำเนินการ คือ การวัดความจำถึงกระบวนการและแผนแบบวิธีทำงานของเรื่องราวต่าง ๆ เหตุการณ์ว่ามีที่มาอย่างไร ใช้วิธีการใด มีการดำเนินงานเป็นขั้น ๆ อย่างไร มิได้มุ่งที่จะวัดถึงการนำไปปฏิบัติจริง
 5. การวัดความรู้เกี่ยวกับระเบียบแผนแบบ คือ การวัดว่าแผนแบบ แบบฟอร์ม จาริต ธรรมเนียม ประเพณีที่ตกลงรับกันตามความนิยม หรือตามลัทธิ ธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างไร เข้าใจอย่างไร
 6. การวัดความรู้เกี่ยวกับลำดับชั้นและแนวโน้ม คือ การวัดความรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความเคลื่อนไหวโน้มเอียงไปในทิศทางใด ตามลำดับเวลาอย่างไร และเรื่องต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นก่อนหลัง และดำเนินเป็นขั้น ๆ เรียงติดต่อกันมาอย่างไร
 7. การวัดความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท คือ การวัดที่เกี่ยวกับการจัดประเภทสิ่งของ เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ตามประเภท ตามชนิด ตามลำดับก่อนหลังเป็นอย่างไร

8. การวัดความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ คือ การวัดความจำในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวินิจฉัย และตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ว่าจำได้หรือไม่ และควรใช้กฎเกณฑ์หรือหลักการใด

9. การวัดความรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือวิธีการดำเนินงาน คือ การวัดว่าการได้ผลลัพธ์ต่าง ๆ นั้น จะต้องใช้เทคนิคอะไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร มีกระบวนการและกรรมวิธีต่าง ๆ ที่ใช้พิสูจน์ หรือหาความจริงนั้น ๆ ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร

10. การวัดความรู้เกี่ยวกับความรู้รอบคอบในเรื่อง คือ การวัดความจำของข้อสรุปหรือหลักการ ใหญ่ ๆ ของเนื้อหาได้หรือไม่

11. การวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการและการขยายหลักการ คือ การวัดว่าสามารถจำหลักการต่าง ๆ อันเป็นสาระสำคัญของเนื้อหาได้หรือไม่

12. การวัดความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง คือ การวัดความสามารถในการระลึกได้ และนำความสัมพันธ์จากทฤษฎีและหลักวิชาต่าง ๆ มาสรุปเป็นเนื้อหาความใหญ่ ๆ หรือรวมกัน เป็นเรื่องเดียวได้หรือไม่

ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ

องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ ตั้งอยู่เลขที่ 200 หมู่ที่ 1 ตำบลมาบไฟ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอบ้านบึง ระยะห่างจากอำเภอประมาณ 7 กิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่บ้าน 6 หมู่ ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านยั้งมี

หมู่ที่ 2 บ้านมาบไฟ

หมู่ที่ 3 บ้านเขาแรด

หมู่ที่ 4 บ้านไร่กลาง

หมู่ที่ 5 บ้านห้วยยาง

หมู่ที่ 6 บ้านเกาะไม้แหลม

องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ มีประชากรจำนวน 5,316 คน แบ่งออกเป็นชาย 2,614 คน หญิง 2,702 คน และมีจำนวน 2,063 หลังคาเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กันยายน 2553, สำนักงานทะเบียนอำเภอบ้านบึง) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร คือ ทำนาข้าว ปลูกอ้อย ปลูกผัก นอกจากนี้ ยังมีอาชีพรับจ้างและทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ มีการบริหารสองฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และเลขานายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วย ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รองประธานสภาองค์การ

บริหารส่วนตำบล 1 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 12 คน และเลขานุการสภาตำบล 1 คน (สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล) มีพนักงานส่วนตำบล 12 คน ลูกจ้างประจำ 2 คน และพนักงานจ้าง 12 คน ร่วมปฏิบัติเพื่อช่วยฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติพัฒนาตำบลตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลให้เข้ามามีบทบาทเสนอปัญหาความต้องการของชุมชนเพื่อจะได้นำไปพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตรงกับความต้องการของชุมชนโดยตรง

แผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดที่ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางพัฒนาหนึ่งจะมีโครงการ/ กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/ กิจกรรมที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์เป้าหมายจุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างราบรื่นและวิสัยทัศน์ในที่สุด

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา

1. วิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ “ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต ดูแลผู้ด้อยโอกาส สนับสนุนกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ร่วมกับธนาคารชุมชนในตำบล ระบบบริหารสามารถตรวจสอบได้ มุ่งสู่หลักธรรมาภิบาล”

2. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

แนวทางที่ 1.1 พัฒนาด้านแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค และการเกษตร

แนวทางที่ 1.2 ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งอาชีพเกษตรให้กับชุมชน

แนวทางที่ 1.3 สนับสนุนการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร

แนวทางที่ 1.4 ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งอาชีพเกษตรให้กับชุมชน

แนวทางที่ 1.5 ส่งเสริมให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการเกษตร

แนวทางที่ 1.6 ส่งเสริมการดำเนินการตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางที่ 1.7 สนับสนุนสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน

แนวทางที่ 1.8 ส่งเสริมให้มีแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการเกษตร

ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่ไปกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

แนวทางที่ 2.1 ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ทางเท้าและท่อระบายน้ำ

แนวทางที่ 2.2 ส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แนวทางที่ 2.3 จัดให้มีสวัสดิการสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

แนวทางที่ 2.4 ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดและโรคเอดส์

แนวทางที่ 2.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

แนวทางที่ 2.6 ยกระดับคุณภาพการศึกษาท้องถิ่น

แนวทางที่ 2.7 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางที่ 2.8 ปลุกฝังจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

แนวทางที่ 2.9 ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางที่ 2.10 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและมลพิษในชุมชน

แนวทางที่ 2.11 การป้องกันและส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของชุมชน

แนวทางที่ 2.12 ส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ

ด้านการให้บริการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนแบบครบวงจรที่มีคุณภาพมาตรฐาน

แนวทางที่ 3.1 พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและเพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
ของประชาชน

แนวทางที่ 3.2 ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรภายในองค์กร ให้มีคุณภาพและมาตรฐานใน
การบริการ

แนวทางที่ 3.3 การปรับปรุงอาคารสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานให้
เพียงพอและทันสมัยต่อการให้บริการประชาชน

แนวทางที่ 3.4 การปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและการให้บริการกับประชาชน
เชิงรุก

แนวทางที่ 3.5 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการบริการประชาชน

แนวทางที่ 3.6 สร้างแรงจูงใจกับประชาชนผู้มารับบริการ

กรอบยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
จังหวัดชลบุรี

1. วิสัยทัศน์

“ยกระดับคุณภาพบริการ บูรณาการการเกษตร เขตท่องเที่ยว เมืองน่าอยู่ อุตสาหกรรม
ล้ำหน้า ทำเรือทันสมัย ทดแทนพลังงาน มาตรฐานสากล”

2. เป้าประสงค์

2.1 ส่งเสริมเป็นเมืองท่าของการส่งออกสินค้าชั้นนำ

2.2 ส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน

2.3 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวนานาชาติครบวงจร

2.4 การผลิตสินค้าเกษตรได้มาตรฐาน

2.5 ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

3. ประเด็นยุทธศาสตร์

ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมให้ท่าเรือแหลมฉบังเป็นเมืองชั้นนำในลำดับที่ 16 ของโลก

แนวทางที่ 1.1 ปรับปรุงเครือข่ายเส้นทางคมนาคม

แนวทางที่ 1.2 พัฒนาระบบจราจรและระบบความปลอดภัยบนท้องถนน

แนวทางที่ 1.3 ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น

แนวทางที่ 1.4 ก่อสร้าง ปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางที่ 1.5 ส่งเสริมให้มีธุรกิจและการบริการที่รองรับในท่าเรือแหลมฉบัง

แนวทางที่ 1.6 พัฒนาการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เอื้อต่อการส่งเสริมให้ท่าเรือ

แหลมฉบังเป็นลำดับที่ 16 ของโลก

แนวทางที่ 1.7 ยกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ท่าเรือแหลมฉบัง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน

แนวทางที่ 2.1 ส่งเสริมการจัดตั้งโรงงานเพื่อผลิตพลังงานทดแทน

แนวทางที่ 2.2 การจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการลงทุน

แนวทางที่ 2.3 การกำหนด Zoning อุตสาหกรรมแต่ละท้องถิ่น

แนวทางที่ 2.4 ส่งเสริมในเรื่องของการผลิตก๊าซชีวภาพจากผลผลิตทางการเกษตร

แนวทางที่ 2.5 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและโครงข่ายคมนาคมให้สมบูรณ์ได้

มาตรฐานสากล เพื่ออุตสาหกรรมและพลังงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวนานาชาติครบวงจรที่ได้คุณภาพมีมาตรฐาน

แนวทางที่ 3.1 ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่น(โบราณสถาน , โบราณวัตถุ, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)

แนวทางที่ 3.2 อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นให้ยั่งยืน

แนวทางที่ 3.3 พัฒนาและปรับปรุงศักยภาพ ของพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งใหม่

แนวทางที่ 3.4 สร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวภายในเขต อปท.

แนวทางที่ 3.5 การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ในแหล่งท่องเที่ยว

แนวทางที่ 3.6 ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบวิถีชุมชนและเชิงอนุรักษ์

แนวทางที่ 3.7 การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางที่ 3.8 จัดให้มีศูนย์การบริการข้อมูลข่าวสารและประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว

แนวทางที่ 3.9 ส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการในการให้บริการด้านท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

แนวทางที่ 4.1 สนับสนุนการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร

แนวทางที่ 4.2 ส่งเสริมตลาดการจัดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร

แนวทางที่ 4.3 ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งอาชีพเกษตรให้กับชุมชน

แนวทางที่ 4.4 ส่งเสริมให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการเกษตร

แนวทางที่ 4.5 พัฒนาด้านแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค และการเกษตร

แนวทางที่ 4.6 พัฒนาปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในการขนส่งสินค้าทางการเกษตร

แนวทางที่ 4.7 ส่งเสริมให้มีการเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

แนวทางที่ 4.8 ส่งเสริมให้มีแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการเกษตร

แนวทางที่ 4.9 ส่งเสริมการดำเนินการตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางที่ 4.10 สนับสนุนสถาบันเกษตรกรให้เข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน

แนวทางที่ 4.11 ส่งเสริมการถือครองที่ดินของประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมาย

ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่ไปกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

แนวทางที่ 5.1 จัดให้มีสวัสดิการสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

แนวทางที่ 5.2 ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ทางเท้าและท่อระบายน้ำ

แนวทางที่ 5.3 ส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แนวทางที่ 5.4 ยกระดับคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น

แนวทางที่ 5.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางที่ 5.6 ส่งเสริมกีฬาและนันทนาการ

แนวทางที่ 5.7 ปลุกฝังจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

แนวทางที่ 5.8 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและลดภาวะในชุมชน

แนวทางที่ 5.9 ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดและ โรคเอดส์

แนวทางที่ 5.10 ป้องกันและส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของชุมชน

แนวทางที่ 5.11 ส่งเสริมระบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางที่ 5.12 ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนด้านการให้บริการ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนแบบครบวงจรที่มีคุณภาพ

มาตรฐาน

แนวทางที่ 6.1 พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและเพิ่มช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสาร
ของประชาชน

แนวทางที่ 6.2 ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรภายในองค์กรให้มีคุณภาพและมาตรฐาน
ในการให้บริการ

แนวทางที่ 6.3 การปรับปรุงอาคารที่เครื่องมือใช้ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอและ
ทันสมัยต่อการให้บริการประชาชน

แนวทางที่ 6.4 การปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและการให้บริการกับประชาชน
เชิงรุก

แนวทางที่ 6.5 สร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนผู้มารับบริการ

แนวทางที่ 6.6 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการบริการประชาชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชลบุรี

1. วิสัยทัศน์จังหวัดชลบุรี

เป็นเมืองท่าการส่งออกชั้นนำของโลก ศูนย์กลางการท่องเที่ยวนานาชาติครบวงจร
ผู้นำการลงทุนด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรมก้าวหน้า พัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่

2. เป้าประสงค์

2.1 ส่งเสริมเป็นเมืองท่าของการส่งออกสินค้าในระดับโลก

2.2 ส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน

2.3 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวนานาชาติครบวงจร

2.4 การผลิตสินค้าเกษตรได้มาตรฐาน

2.5 ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี

3. ประเด็นยุทธศาสตร์

3.1 เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของจังหวัดและประเทศ

3.1.1 ส่งเสริมให้ท่าเรือแหลมฉบังเป็นเมืองท่าชั้นนำในลำดับที่ 16 ของโลก

3.1.2 ส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน

3.1.3 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวนานาชาติครบวงจรที่ได้คุณภาพมีมาตรฐาน

3.1.4 ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร

3.2 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาจังหวัด

3.3 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนแบบครบวงจรที่มีคุณภาพมาตรฐาน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอบ้านบึง

คำขวัญอำเภอบ้านบึง “บ้านบึงสะอาดสดชื่น คนนับหมื่นกินใจ ประเพณีวิ่งควาย
เขียนชื่อให้ศักดิ์สิทธิ์ ลือทั่วทิศขมจิน”

วิสัยทัศน์อำเภอบ้านบึง

“เมืองเกษตรอุตสาหกรรมน่าอยู่ แหล่งคุณธรรมความรู้ เชิดชูวัฒนธรรมประเพณี”

พันธกิจ

1. พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทุกด้าน

2. สร้างภูมิคุ้มกันในสังคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. บริหารจัดการระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจทุก ๆ ด้าน

5. บริหารราชการตามหลักธรรมาภิบาล และทันสมัย

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคณะให้มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ นำ
เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

กลยุทธ์

1. พัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต

2. จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ให้สามารถนำไปใช้

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3. พัฒนาฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและแหล่งท่องเที่ยวให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ภายใต้การรักษาสภาพแวดล้อม อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4. การสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และด้านการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย ปลอดภัย และส่งเสริมสวัสดิการสังคมในพื้นที่พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีความมั่นคงในการทำงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายุบนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม
2. เสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่

สถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสามปี

องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้พัฒนาเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จสูงสุดจะต้องมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนั้นแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ได้จัดทำขึ้นโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีโดยพิจารณานำโครงการ/ กิจกรรมที่เป็นปัญหาความต้องการของประชาชนจากการจัดประชุมประชาคมท้องถิ่นมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสามปีเพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมและเป็นจุดเชื่อมต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ กับความต้องการของประชาชนจากการประเมินสถานการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสามปี ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สถานการณ์และบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ซึ่งสามารถแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมได้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับเป็นผู้ใช้ประโยชน์ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการรับประโยชน์อย่างเดียว โดยไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างอื่น ซึ่งจากการประเมิน การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีที่ผ่านมาประชาชนส่วนน้อยที่อยู่ในระดับนี้

2. ระดับเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ บางส่วนให้ความร่วมมือโดยการเลือกผู้นำท้องถิ่นมาเป็นตัวแทน เสนอความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชน โดยผ่านทางสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำเข้าที่ประชุม เพื่อตัดสินใจทำ กิจกรรมสำหรับหมู่บ้านประชาชนและเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องคอยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ หากเจ้าหน้าที่รัฐขอความร่วมมือจากประชาชนในเรื่องใดและเมื่อใดจะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจาก การประเมินการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีที่ผ่านมาประชาชนบางส่วนอยู่ใน ระดับที่เป็นผู้ให้ความร่วมมือนี้

3. ระดับเป็นผู้ตัดสินใจ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เกินกึ่งหนึ่ง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกโครงการ/แผนงาน เพื่อตัว เขา และเพื่อหมู่บ้านของเขา โดยตัวของเขาเอง ซึ่งลักษณะการทำงานจะเป็นไปในลักษณะของ “หุ้นส่วน” ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา โดยเริ่มจาก การรวมกลุ่มประชาชน การเข้าร่วมพิจารณาลำดับความสำคัญของโครงการต่าง ๆ ตามกิจกรรม พัฒนาที่จัดขึ้นและค่อย ๆ เพิ่มความสามารถจนกระทั่งปัจจุบันประชาชนเพิ่มความรับผิดชอบใน การดำเนินการตามกระบวนการพัฒนา

หากแต่ว่าขณะนี้ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ยังไม่สามารถ ดำเนินงานด้วยตนเองตามลำพังได้ เจ้าหน้าที่รัฐยังต้องสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชนให้ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา สามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่

2.1 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบ ในการชำระภาษีประเภทต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนด ช่วยให้การบริหารงานคลังดำเนินการได้ อย่างเรียบร้อย

2.2 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ได้ร่วมเป็นกรรมการใน การจัดทำแผนพัฒนาสามปี มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในการจัดทำแผนและมีการประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ในการดำเนินโครงการจัดทำแผนสามปี

2.3 ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับงาน ประเพณีและงานประจำปีกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ จัดขึ้น

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

บทบาทการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของ องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่

3.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐานตามแนวทางพัฒนาก่อสร้างปรับปรุงถนนท่อระบายน้ำ ปรับปรุงทางระบายน้ำ บ่อพัก รางระบายน้ำ พัฒนาด้านแหล่งน้ำ ติดตั้งและปรับปรุงระบบไฟฟ้า สาธารณะ และการพัฒนาระบบจราจร สามารถนำโครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนได้ในระดับดี

3.2 ด้านเศรษฐกิจ ตามแนวทางการพัฒนาส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้แก่ ประชาชน สามารถนำโครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนได้ ในระดับดี

3.3 ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ตามแนวทางการพัฒนาการส่งเสริม การจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัย เด็กอนุบาล ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ สนับสนุนสื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยีทางการศึกษา และสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ สามารถนำ โครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนได้ในระดับดีมาก

3.4 ด้านการพัฒนาคนและสังคม ดำเนินโครงการ/กิจกรรมมากกว่าแผนที่กำหนด 3 โครงการ/กิจกรรม และใช้งบประมาณเกินวงเงินที่ตั้งไว้ จำนวน 910,000 บาท

3.5 ด้านการเมืองการบริหาร ตามแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการบริการ ประชาชนการส่งเสริมการเรียนรู้ การมีจิตสำนึก เพื่อให้การบริการประชาชนและการส่งเสริมด้าน วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ เทคโนโลยีให้สามารถสร้างมาตรฐานให้กับองค์กรให้ได้รับการพัฒนาที่ ยั่งยืนสามารถนำโครงการ/กิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของ ประชาชนได้ในระดับพอใช้

3.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางด้านกลไกการมีส่วนร่วม ของประชาชน การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในระเบียบกฎหมาย และสนับสนุนจัดให้มีสถานที่ กำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม สามารถนำโครงการ/กิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและ ความต้องการของประชาชนได้ในระดับพอใช้

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

บทบาทการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา สามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่

4.1 ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลความคืบหน้าในการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ดำเนินการตามแผนพัฒนาเพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานได้

4.2 องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ เปิดโอกาสให้คนนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาติดตามและประเมินผลงานว่า กิจกรรมที่กระทำลงไปนั้นเกิดผลดีหรือไม่อย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (2555 - 2557) ผู้ศึกษาได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

นที ดิษฐบรรจง (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยศึกษาจากประชาชนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำนวน 116 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างบังเอิญ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบวิธีสำรวจ (Survey Research) แบบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกับตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาจอมเทียน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมวลผลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และทดสอบสมมติฐานด้วย ค่า t - test, One - way ANOVA, Pearson Correlation จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลค่อนข้างต่ำ โดย ผู้มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี เพศชาย มีอาชีพเกษตรกรกรรม และมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุดจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ เพศ/ อาชีพ/ รายได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

พันจ่าเอกอรุณ ภมร (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ากุ่ม โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่ากุ่ม 7 หมู่บ้าน จำนวน 364 คน ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้านการมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน แรงงาน และวัสดุ ด้านมีตัวแทนเข้าทำหน้าที่และด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ในระดับปานกลาง แต่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการบริหารงาน อบต. และด้านการเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในระดับน้อย

การเปรียบเทียบความแตกต่างตามปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ากุ่ม จำแนกตามตัวแปรอิสระ พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ/ สังคม การรับรู้ การประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ การมีความสัมพันธ์กับสมาชิก อบต. การมีส่วนได้ส่วนเสียกับ อบต. และความน่าเชื่อถือของ อบต. มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ากุ่มในทางบวกในส่วนหนึ่งของแนวทางที่จะแสวงหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน อบต. ท่ากุ่ม นั้น อบต. ท่ากุ่ม ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอในการบริหารงานของ อบต. เช่น จัดทำเสียงตามสาย (ชนิดไร้สาย) ให้ทั่วพื้นที่ อบต. จัดทำป้ายประกาศให้ครบทุกหมู่บ้าน หรือแหล่งชุมชนเพื่อแจ้งข่าวสารและประโยชน์ในการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน อบต. พร้อมทั้งเพิ่มความน่าเชื่อถือและการมีความสัมพันธ์กับสมาชิก อบต. โดยเชิญประชาชนเข้าร่วมทำประชาคมหมู่บ้านประชาพิจารณ์โครงการที่มีผลกระทบกับคนหลายฝ่ายอย่างทั่วถึง จัดทำโครงการ อบต. พบประชาชนทุกเดือน เพิ่มความใกล้ชิดและรับฟังข้อเสนอและข้อเรียกร้องต่าง ๆ รวมถึงให้ประชาชนเข้ามาตรวจสอบการบริหารงาน อบต. สร้างความโปร่งใสและน่าเชื่อถือของ อบต.

ยิ่งยศ พันธุ์เอี่ยม (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ห้วยกะปิ จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของ อบต. ห้วยกะปิ ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนงาน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ศึกษาระดับปัญหาการให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานของ อบต. และศึกษาการกำหนดแนวทางในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต.

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นสมาชิกของ อบต. ห้วยกะปิ ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างในระดับฝ่ายปฏิบัติการ จำนวน 34 คน ตัวแทนท้องถิ่นจำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในระดับผู้บริหาร จำนวน 3 คน คือ นายก อบต. ปลัด อบต. และประธานสภาตำบล จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของ อบต. ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนงานอยู่ในระดับมาก ด้านการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ระดับปัญหาการให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานของ อบต. อยู่ในระดับน้อย และการกำหนดแนวทางในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. นั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดร่วมทำกับ อบต. ผ่านทางเวทีประชาคม มีการคัดเลือกตัวแทนประชาชนเป็นคณะกรรมการในขั้นตอน การบริหารงานของ อบต. เพื่อความโปร่งใสและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางด้าน อบต. ก็จะเน้นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มประชาชน รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และหลักประชาธิปไตยต่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. เพิ่มขึ้น

สมศักดิ์ สวัสดิ์มงคล (2549, บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองกู่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเพื่อศึกษาปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อบต. ทศนคติที่มีต่อ อบต. ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะได้รับความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองกู่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวน 9 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 คน

ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 48.70) ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 58.10) ส่วนด้าน ความคาดหวังในผลประโยชน์ของประชาชนที่จะได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 82.30) ส่วนด้านทัศนคติของประชาชนต่อองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเชิงบวก (ร้อยละ 52.00) และด้านความเชื่อถือนในตัวผู้นำของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (73.5%) ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการบริหารส่วนตำบล และความเชื่อถือในตัวผู้นำของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและความคาดหวังในผลประโยชน์ของประชาชนที่จะได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

นิमित สุขแยง (2549, บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีสมมติฐานว่า ภูมิหลังทางสังคมที่ต่างกันย่อมส่งผลถึงความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลต่างกัน ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสุ่มเก็บจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 380 ชุด ผลการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับสูง และปัจจัยด้านภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษาและรายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม
2. ประชาชนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับสูงและปัจจัยด้านภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจ
3. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในงานบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

เกศินี พรหมตัน (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549 - 2551) ของเทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) ตามกระบวนการประชาธิปไตยของเทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาพฤติกรรมของประชาชนที่มีผลต่อ

ปัญหาในท้องถิ่นและแนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ครั้งต่อไป และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา, อุปสรรคและจุดแข็งในการนำแผนพัฒนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีในระดับมากซึ่งผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว จึงยอมรับสมมติฐาน

สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้และตำแหน่งในสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .05 จึงยอมรับสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ ยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหา ส่วนใหญ่ยังคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยราชการและภาครัฐ ส่วนปัญหาและข้อจำกัดในด้านงบประมาณ สายการปฏิบัติงานการบังคับบัญชาที่ซับซ้อน ทำให้โครงการที่บรรจุไว้ในแผนไม่ได้รับการดำเนินการอย่างแท้จริง

ชนิกา พันล้อม (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ 3) สำรวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนสามปีของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่แจ่ม 4) วิเคราะห์ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่แจ่ม และ 5) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแบบมีส่วนร่วมของประชาชนของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาใช้วิธีศึกษาเอกสารจากข้อมูลระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ หนังสือสั่งการของทางราชการ การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้คือประชาชนที่เข้าร่วมประชุมประชาคมในการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานเพื่อทดสอบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใช้ Chi - square

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีและ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนยังไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมของเทศบาลเท่าที่ควร การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นเกิดความล่าช้า ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม คือ เพศ อายุ และอาชีพของประชาชน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม คือ ระดับการศึกษา และการมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

พิภพ กิตติาศ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. เพื่อสำรวจถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล เพื่อวิเคราะห์ถึงรูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อสำรวจปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนตามที่กฎหมายกำหนดไว้

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีรายชื่ออยู่ในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 378 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ ผลการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับปานกลาง
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำประชาคม การจัดทำแผนเทศบาล อยู่ในระดับมาก และกลับมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง
3. รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยความสมัครใจตามสิทธิหน้าที่ สามารถเสนอปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างอิสระในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่สามารถสนองตอบความต้องการพื้นฐานและสิทธิที่ชอบธรรม ขณะที่ประชาชนมีความเห็นว่า ผู้บริหารมีนโยบายแต่ไม่ชัดเจนไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้แก่ท้องถิ่น ไม่สามารถสนองความต้องการของหมู่บ้านอย่างแท้จริง การทำงานขาดความโปร่งใส มีการคอร์รัปชัน

และโครงการไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนไม่มาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนอยู่ในระดับมากจึงปฏิเสธสมมติฐานในข้อนี้

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสันมหาพนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสันมหาพนอยู่ในระดับมากจึงยอมรับสมมติฐานในข้อนี้

ศิริโสภิต ดาวเรือง (2551, บทคัดย่อ) การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลมะขาม และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลมะขาม โดยเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 คน โดยใช้แบบสอบถามและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความสัมพันธ์โดยใช้สถิติค่าไครส์แควร์

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลมะขาม โดยภาพรวมทั้ง 7 ขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่ประชาชนมีความคิดเห็นว่ามีส่วนร่วมในอันดับแรกคือ การเตรียมการจัดทำแผน รองลงมา ได้แก่ การคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาระยะยาว การจัดทำร่างแผนพัฒนา การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการและการอนุมัติและประกาศใช้ ตามลำดับ

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยในเขตเทศบาลและการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ ชมรม/ สมาคมของประชาชนมีผลต่อระดับความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลในขณะที่เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนของประชาชนไม่มีผลต่อระดับความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

จินดานุช จันทรางกูล (2552, บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน

ตำบลสนามจันทร์ วิธีการศึกษาวิจัยใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถามจากประชากรทั้งสิ้น 342 คน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ ด้านการติดตามข้อมูลข่าวสาร ด้านการวางแผนพัฒนา ด้านการบริหารงาน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการตรวจสอบบริหารงาน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ จากการศึกษา พบว่า อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนครั้งของการใช้บริการและเรื่องที่มารับบริการ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ ส่วนเพศ พบว่า ไม่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์

องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการบริหารจากภาคประชาชนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล และต้องจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

เมตตา แก้วอุดม (2552, บทคัดย่อ) การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (2552 - 2554): กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (2552 - 2554) ศึกษาระดับในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกับระดับในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีวิธีการศึกษาวิจัยใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถามจากประชากรทั้งสิ้น 402 คน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ ซึ่งตอบคำถามได้ถูกมากที่สุดจำนวน 376 คน คิดเป็นร้อยละ 93.00 และตอบคำถามผิดมากที่สุด จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมีส่วนร่วมปานกลางและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (2552 - 2554) ของประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (2552 - 2554) ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี องค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนตำบลคลองประเวศ จากศึกษา พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

อาดิษฐ์ อินทจักร (2552, บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2552 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2553 - 2555) ของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ในพื้นที่ดังกล่าว

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีรายชื่ออยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 366 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี โดยภาพรวมยังอยู่ในระดับน้อย ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อการตัดสินใจ ลักษณะการมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติและลักษณะการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีเพียงแต่ลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เท่านั้นที่มีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่ประชาชนยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีเพียงแต่การเข้าร่วมประชุม ประชาคมและเสนอแผนงานหรือโครงการแล้วรอรับผลประโยชน์จากการดำเนินการเท่านั้น ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดทำแผนพัฒนาจากเทศบาลไม่เพียงพอ ตลอดจนประชาชนยังไม่ให้ความสนใจในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเท่าที่ควรเพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของตัวแทนชุมชนผู้บริหาร สมาชิกสภาและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรที่จะศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยนำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

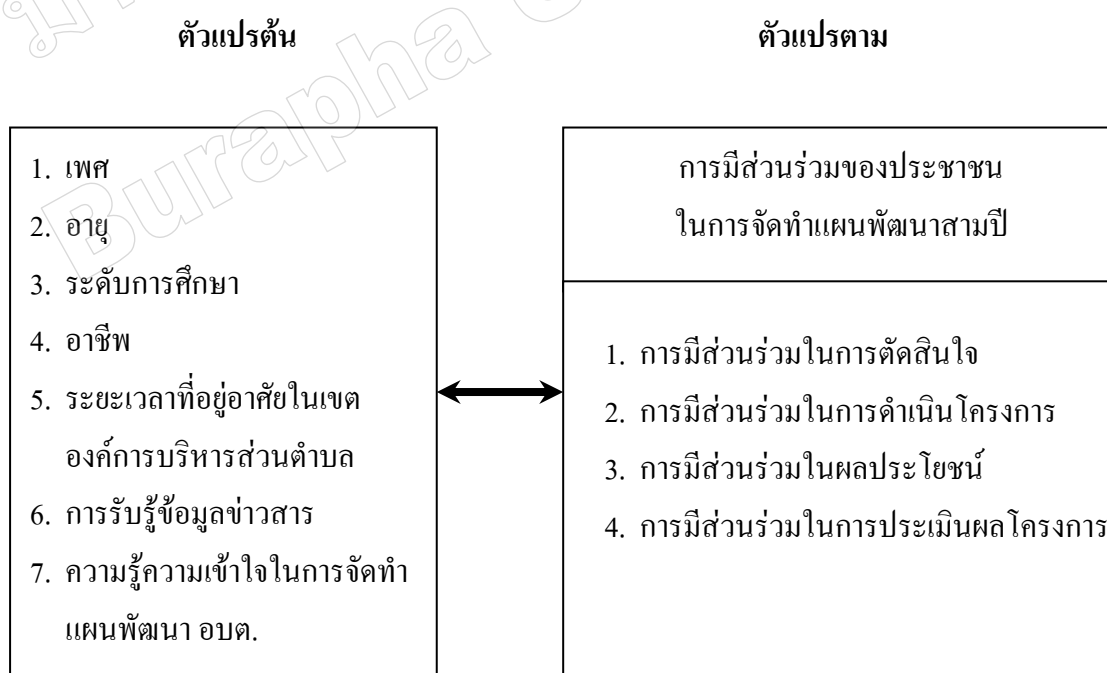
ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การดำรงตำแหน่งในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่ง โคเฮน และ นอร์แมน อัฟฮอฟ (Cohen & Norman, Uphof, 1981, pp. 218 - 219) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ และการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว

3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น ระยะเวลาที่อยู่ในในสังคม ระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ซึ่ง โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 218 - 219 อ้างถึงใน อาดิษฐ์ อินทจักร, 2552, หน้า 12 - 13, นางปาลภัสร์ วิชญสวัสดิ์, 2553, หน้า 17 - 21, พันจ่าเอกอรุณ ภมร, 2547, หน้า 20) ได้อธิบายกิจกรรมหลักของการมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมตามโครงการซึ่งเรียกว่าเป็นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย